

Dag van de taal, kunsten en cultuur

- Twee programma's over taal bij het verwerken van verdriet

8 tot 12 jaar | 12 tot 16 jaar | taal |
gedichten | verdriet | toneel

Schrijver: Frans Brinkman

Kalender: Dag van de taal, kunsten en cultuur

Deze dag heeft een veelomvattend thema, daarom maken we een keuze.

Dit maal kiezen we voor het onderwerp 'verwerken van verdriet'. Het is niet altijd mooi in het leven van kinderen en jongeren. Bij het omgaan met of verwerken van verdrietige ervaringen heb je taal nodig. We kijken naar de taal die je daarbij kunt gebruiken, en daarnaast gebruiken we kunstzinnige expressie in groepsverband.

Doelgroep 8 tot 12 jaar

30-45 minuten, al naar gelang de mogelijkheden van de groep

1. Start in de kring met een gespreksrondje over woorden (taal) in het algemeen en de betekenis van bijvoorbeeld woorden als 'lief' of 'mooi'. Schrijf deze eventueel op het bord.

2. Je hebt ook woorden nodig als je verdrietig bent of niet? Welke woorden kun je dan gebruiken? Schrijf ze eventueel op het bord.

3. Lezen en bespreken van een gedicht en/of een verhaal.

a) Gedicht van Hans Dorrestijn 'Droevig'

Vragen o.a. zijn: Waarom is de gedichtenman eigenlijk verdrietig? Herken je het gevoel?

Hans Dorrestijn *Droevig*

Soms voel je je opeens verdrietig,
je weet niet eens waarom.
Je moeder loopt in huis te zingen
en om de grapjes van je vader lach je je meestal krom.

Maar vandaag niet, vandaag niet,
je kijkt droevig naar buiten, naar de vrolijke zon.
Die is anders zo warm, maar vandaag niet,
vandaag is alles donker, maar je weet niet waarom.

Je merkt het al 's morgens bij het opstaan:
vandaag ben ik bedrukt.
Al haal je tieners voor je huiswerk,
je moet vechten met je tranen en je weet dat het niet lukt.

Vandaag niet, vandaag niet,
je kijkt droevig naar buiten, naar de vrolijke zon.
Die is anders zo warm, maar vandaag niet,
vandaag is alles donker, maar je weet niet waarom.

b) verhaal van Annegert Fuchshuber uit 'Kijk een ster' (tweede verhaal over een vrouw die..)

Vragen kunnen o.a. zijn: Waarom is de vrouw eigenlijk verdrietig (zie slot verhaal)? Ben je zelf wel eens te laat zodat je teleurgesteld bent ?

Annegert Fuchshuber *Kijk een ster*, tweede verhaal

Er was eens een vrouw. Ze was net bezig met het vegen van de straat voor haar huisdeur. Het was al laat. De eerste sterren stonden aan de hemel. Daar kwam de buurvrouw aan. Een pakje onder haar arm geklemd.

'Heb je de ster gezien?' riep ze. 'Het is vanwege het kind dat geboren is.'

'Welk kind?' vroeg de vrouw. Maar de buurvrouw was zo opgewonden dat ze de vraag helemaal niet hoorde.

'Ik ga het iets kado brengen', zei ze en wees op het pakje. 'Heb je geen zin om mee te gaan?'

'Ik ben nog bezig met vegen', antwoordde de vrouw. 'Ga jij maar vast.'

De volgende avond werd er aan haar deur geklopt, net toen ze bezig was met koekjes bakken. Buiten stonden een paar vrienden.

'We hebben de ster gezien!' riepen ze. 'Die zal ons naar het kind brengen. Kom mee! We gaan het verwelkomen.'

'Ik wacht eerst tot de koekjes klaar zijn', zei de vrouw. 'Gaan jullie maar vast.'

De derde dag werd er weer aan haar deur geklopt. Net toen ze bezig was met het breien van een sjaal. Buiten stonden een paar mensen uit het dorp.

'We zijn op weg naar het kind', zeiden ze. 'Ga je mee?'

'Eerst de sjaal afbreien, dan kom ik.'

De volgende avond was ze klaar. Ze deed de koekjes in een mand, de sjaal ernaast, met een fles wijn voor de vader van het kind. Daarna kleepte ze zich aan voor de reis. Ze trok haar stevige winterschoenen aan. Ze wist namelijk niet hoe ver het precies was. Daarna trok ze haar mooie blauwe jas aan en deed haar hoed op. Ze wilde het kind op gepaste wijze begroeten. De nacht was koud en helder. De hemel was vol sterren. Maar de kerstster, die de mensen naar het kind toe geleid had, was verdwenen.

Hoe ze ook zocht, hij was nergens te vinden. Verdrietig keerde de vrouw weer naar huis terug.

4. Twee verwerkingsvormen

a) Maak een gedichtje over verdrietig-zijn (met woorden erin als alleen, weggaan, donker, tranen). Het gedichtje hoeft niet te rijmen!

Na de bespreking van de teksten kunnen een of meer van de gemaakte gedichten groot opgeschreven worden op dik papier en opgehangen in de clubruimte.

b) Bedenk in kleine groepjes (3 of 4 personen) een toneelstukje over een jongen of meisje die (dat) verdrietig is en hoe anderen daarop reageren.

NB vraag aan (kerk)bestuur of predikant of dit toneelstukje in een bijeenkomst opgevoerd kan worden (in bijv. een cultureel getinte themadienst).

Doelgroep 12 tot 16 jaar

1. Discussieronde. Schrijf vier stellingen elk op een kaartje en laat de jongeren erover van gedachten wisselen.

a) Verdriet wordt jou door anderen, die iets verkeerd zeggen, aangedaan.

b) Verdriet is kinderachtig.

c) Verdriet kun je niet delen met anderen.

d) Verdriet kun je maar het beste veranderen in woede.

2. Lezen en bespreken van:

a) De dood van mijn poes

Jac. van Looy *De dood van mijn poes* oorspronkelijk verschenen in *De Nieuwe Gids jaargang 4, 1889*, deze fragmenten in An Kessler-van der Klauw *Ontdek het zelf* Haarlem, 1978, p. 154

Waar zou ze zijn, waar, waar?....

Zou ze liggen tusschen de stammen der boomen, tusschen de stammenmasten in den tuin hiernaast; of zou ze liggen in het droog-knappend gekreupel, dood gevallen uit een hoogen boom, zou ze daar liggen, krom op de aarde of weggezakt in het vaalrotte loof? Dood, dood, gevoelloos voor koud en naar weder en voor mijn roepen doof....

Of zou ze liggen, lang uit, plat in het leêge land, in het witte gras; zóó klein, zóó niets, dat niemand haar meer zal vinden; dood gestrekt in de al koude winden, in een kuil, die een paardenhoef sloeg, toen 't nog zomer was.

- O, mijn kleine, mijn koningskat, als ge zóó dood zijt, als ge zoo moet verdwijnen, dan zal ik u bouwen uit mijn harteschat een ruim rein graf, een mausoleum van ijslijnen.

Daarvóór is heel de hemel mijn, zoo hoog en koud ze mag schijnen, ik zal er van nemen ijslijnen, en weven een wade, om uw kleinheid fijn.

Was dat mijn poes, mijn kleine poes? Neen, neen, dat was een vreemd beest, een oud beest, een verlopen beest. Waar waren haar jonge oogen, haar klein kinderronde oogen? Waar was haar mooi vel met de glimmende runen? Waar haar ijdele staart, en waar, waar was het heerlijke fluweel van haar oortjes?

Toen heb ik haar opgenomen, getild naar mij op, en op mijn knieën heb ik haar gezet. Ze woog bijna niet meer. Ze was enkel koud vel, met een armzalig levenden kop er aan, het haar voelde stug en koud.... het zachte gedons onder den buik was aan elkaâr gekleefd, en tot piekjes bevroren.

Wat was ze stil, wat was het stil, wat was de nacht groot en de kou overal.

Zacht voelde ik mijn hand gaan over het vel van mijn beestje, en toen is stil een groot leed komen opzwellen naar mijn oogen.

b) Ik ben ook maar een mens

Guus Kuijer *Ik ben ook maar een mens* in *Drie verschrikkelijke dagen*, hier uit An Kessler-van der Klauw *Ontdek het zelf* Haarlem, 1978, p. 150-153

Ze huilde. Dat zag Jos duidelijk. Ze staarde naar de overkant, waar grote schepen werden gelost en geladen. Het was de vraag of ze dat echt zág. Ze stond zo stil als het standbeeld van de achterblijvende zeemansvrouw. Jos wilde zich niets van haar aantrekken en gewoon, zoals altijd, genieten van het water, de driftig trekkende sleepbootjes voor hun kolossale vracht, de deftige buigingen van de drijvende bokken, de zeilende meeuwen daarboven. Allemaal zaken waarover hij voor geen goud met zijn schoolvrienden zou praten om niet voor een gevoelige ziel te worden gehouden.

Het lukte niet best. Het huilende meisje leidde hem af.

Ze was ouder dan hij, vreesde hij. Een jaar of achttien. Liefdesverdriet dus. Hij grinnikte.

Natuurlijk, dat was het. D'r vriendje was ervandoor met haar beste vriendin en dat vriendje was nou net de enige echte, hoe heette dat, de man van haar dromen, haha. Zo iets.

Ze zag er bijzonder uit. Als ie met zijn vrienden was geweest had ie gevraagd waarom ze het tafelkleed had omgeknoopt, maar stiekem had ie er bewondering voor, dat ze d'r zo eigenaardig bij durfde te lopen.

De tranen gleden over haar wangen. Ze veegde ze niet weg, frummelde niet met een zakdoekje, liet ze gewoon van haar gezicht op haar tafelkleed druppelen. Ze zag er zielig uit.

Jos keek langs haar naar een gigantisch passagiersschip dat loeide als een drachtige koe. De sleepbootjes zoemden er als lastige vliegen omheen.

Hij keek weer opzij. Ze stond er nog steeds en huilde. Het begon hem op z'n zenuwen te werken. Straks sprong ze nog het water in. Kon ie d'r redden. Jawel. Met kleren en al dat

stinkende water in en dan? Hoe kwam ie de hoge kade weer op? Moest er wéér iemand in om hém te redden en dan weer iemand om die man... Hij glimlachte. Hij zag het voor zich. De hele

haven vol spartelende dames en heren.

Moest hij niet iets doen?

Hij keek. Ze zag er zielig uit, maar niet onaardig. Hij deed een stap in haar richting en kuchte. Daarna keek hij of hij iets opmerkelijks waarnam in de lucht. Hij hield zijn hand boven zijn ogen tegen de zon, maar die was er niet.

'Volgens mij was dat de Braziliaanse kuifmeeuw,' zei hij hardop. 'Die zie je zelden deze tijd van het jaar.'

Hij tuurde onder zijn hand door naar de grijze lucht waar de wolken log tegen elkaar aanhingen. Het meisje keek hem verschrikt aan.

'Ze houden eigenlijk meer van oostenwind,' legde Jos uit. 'Dan komen ze op de lucht van de cacaofabriek af.'

'Watte?' vroeg het meisje.

'De Braziliaanse kuifmeeuw,' zei Jos. 'Daar gaat ie. Zie je hem?'

Het meisje schudde langzaam haar hoofd.

'Gek op cacaobonen,' mompelde Jos. 'Braziliaanse cacaobonen, dat spreekt.'

Het meisje keek hem verbijsterd aan, maar Jos had het te druk met zijn kuifmeeuw om dat op te merken.

'Jij bent gek,' zei ze en het klonk als een opluchtende zucht.

Jos haalde zijn schouders op. 'Omdat ik nou toevallig verstand van vogels heb...'

'Braziliaanse kuifmeeuw!' riep het meisje spottend. 'Die bestaan geeneens. Cacaobonen! Een meeuw die cacaobonen vreet!'

'Hé!' riep Jos verbouwereerd. 'Wat gek. Bestaan die niet? Ik heb hem toch zélf gezien?'

Dat ging nèt even te ver.

'Je kan me wat,' snauwde het meisje. 'Neem je moeder in de maling.'

Jos durfde haar niet aan te kijken. Hij nam haar niet in de maling, maar hoe legde je dat uit?

'Sorry,' zei hij. 'Ik ben ook maar eh, een mens.'

Hij keek beschaamd naar het deinende water. Hij voelde een lichte aandrang om er nu zélf in te springen. Tot zijn verrassing hoorde hij haar zachtjes lachen. Hij keek haar snel even aan.

Ze zag er heel anders uit. Ze snoot haar neus.

'Vertel nog maar es wat over kuifmeeuwen,' zei ze een stuk vriendelijker.

'Ach nee,' zei Jos verlegen. 'Dat is voorbij.' Hij wist niks meer te zeggen. Ze stonden maar zo'n beetje naast elkaar naar het water te staren. Het werd pijnlijk, die stilte. Zomaar weglopen ging ook niet meer.

'Ik wil je wel vertellen van het waterpaard,' zei Jos zonder enthousiasme.

'Waterpaard? Is dat familie van het zeepaard?'

'Nee,' antwoordde Jos. 't Is een zoogdier. Je kan hem 't beste vergelijken met een zeehond, maar dan meer paardachtig.'

'Heb ie van die eh, vleugels, of gewoon hoeven?' vroeg ze belangstellend.

Jos keek haar tevreden aan. Ze had kennelijk in de gaten dat hij haar niet in de maling nam.

'Nou kijk,' zei hij. 'Hij stamt af van een klein paardenras dat zich niet aan de mens wilde eh, dingetjes, onderwerpen. Daar was ie te trots voor. Maar juist omdat ie zich niet liet temmen, joeg de mens hem naar alle uithoeken van de aarde. Vele werden gevangen, maar bleken alleen goed voor de slacht. Toen ze op uitsterven stonden, wisten ze nog maar één uitweg: het water. Ze gingen aan de waterkant leven en sprongen bij gevaar het water in. Alleen hun neusgaten staken boven het oppervlak uit, zoals nijlpaarden dat doen. Zo wist een restant van die paardefamilie te overleven. In de loop van honderdduizenden jaren zijn het echte waterdieren geworden, snel als zeehonden, slim als dolfinnen, maar schuw als eh, nou ja, als paarden.'

Het meisje zuchtte. 'Je zou het bijna gaan geloven,' zei ze. 'Waar haal je het vandaan?'

'Overal ter wereld zijn ze uitgestorven, verstrikt geraakt in visnetten, geschoten door robbenjagers. Alleen hier, in Nederland, zijn ze nog. Elke dag steken ze hun groene koppen boven water en hinniken luid. Ik weet alleen niet hoe laat en waar.'

Hij zweeg. Het belangrijkste had hij nog niet verteld.

'Als je d'r een gezien hebt, ben je onkwetsbaar.' Het kwam eruit of hij eindelijk verlost werd van een drukkend geheim.

'Onkwetsbaar?'

'Ja, dan kan je niets meer gebeuren.'

'Niet meer van de trap vallen?'

'Jawel. Maar je verdraagt de pijn. Je kan overal tegen. Je raakt er niet meer van in de war zeg maar.'

Jos hoorde haar giechelen en keek haar verontwaardigd aan. Hij was zóver weggezeild in zijn verhaal dat ie 't zelf geloofde.

'Jij kan fantaseren zeg.' Haar stem klonk bewonderend.

Jos glimlachte. 'Och,' zei hij bescheiden.

'Hoe oud ben jij eigenlijk?'

'Achtien,' loog hij.

Ze bekeek ongelovig zijn gezicht, maar hij trok stoere rimpels rond zijn ogen alsof hij tegen de zon inkeek. 'En jij?' vroeg hij snel.

'Zeventien,' zei ze.

Dat viel hem niet tegen, maar toch voelde hij iets als spijt. Twee jaar ouder dan hij. Wat duurde het toch lang voor je die verdomde kindertijd voorbij was!

Ze had een lief gezicht. Een mond waarmee ze een liedje zou gaan zingen, ronde, nieuwsgierige ogen en zulk overvloedig krullend en draaiend haar dat je dacht aan watervallen en lawines.

Van Jos mocht ze daar blijven staan tot ie een ons woog. 'Hoe heet jij?' vroeg hij.

'Marion, en jij?'

'Jos.'

Ze keken fanatiek naar het water, alsof er elk moment paarden konden opduiken.

'Waarom begon je tegen me te kletsen?' vroeg Marion. Ze keek hem aanmoedigend aan.

'Ik praatte in mezelf,' zei Jos.

Marion knikte. 'Precies op tijd,' zei ze. 'Ik stond een potje te janken en nou is 't over.'

'Zo,' antwoordde Jos neutraal.

'Ja,' zei Marion. 'Maar waaróm zeg ik niet'

'Zou ik ook niet doen,' zei Jos. 'Daar heeft niemand iets mee te maken.'

3. Twee verwerkingsvormen

a) Speel het verhaal van Kuijer in tweetallen *op je eigen manier* uit.

b) Bedenk een rollenspel. Op school scheldt een leraar een leerlinge ten onrechte uit. Het meisje is in tranen. Wat zeggen of doen de andere leerlingen?

Literatuur

Hans Dorrestijn 'Droevig' in: An Kessler-van der Klauw *Sta eens even stil* Haarlem, 1977 (1980 4e druk), p. 155

Annegert Fuchshuber (tweede verhaal) in: Annegert Fuchshuber *Kijk een ster!* Zoetermeer, 2000 (geen paginanummers)

Jac. van Looy 'De dood van mijn poes' in: An Kessler-van der Klauw *Ontdek het zelf* Haarlem, 1978, p. 154

Guus Kuijer 'Ik ben ook maar een mens' in An Kessler-van der Klauw *Ontdek het zelf* Haarlem, 1978, p. 150